

Voss Arbeidarparti jubileumsarrangement - kinosalen - 24.
april 1993 kl.15.00

Med forbehold om endringer

Statsminister Gro Harlem Brundtland

Jeg har ennå til gode å treffe en vossing som ikke er stolt av å komme fra Voss. Det krever liksom ingen ekstra forklaring på hvorfor man går gjennom livet med rak rygg hvis adressen er 5700 VOSS eller postnumrene her omkring. Og når man kommer på besøk, så merker man gnisten med en gang og en velbegrunnet stolthet over det som er skapt gjennom generasjoner og ikke minst en vilje til å ta vare på det og bygge videre.

Viljen til å ta vare på hverandre og det samfunnet som er bygget opp, er viktig i en omskiftelig tid. Det samhold, den dugnadsånd, omsorg og grendefelleskap som fremdeles er utbredt i våre bygder, er helt nødvendig for å kunne slå ring om velferdssamfunnet vårt.

Denne arven trenger vi for å ta fatt på de nye oppgavene vi står overfor. For vi kan ikke bare leve på det fedrene og mødrene bygde opp i går, men av det vi selv gjør og skaper i dag og i fremtiden.

Skal vi ta vare på det norske velferdssamfunnet, sikre og videreutvikle velferdsordningene, ta vare på miljøet, da må vi også ta vare på solidariteten og samfunnsansvaret som har vært selve grunnmuren i oppbyggingen av det unge Norge.

Derfor må vi være tro mot de grunnleggende verdier og ideer. Vi i Arbeiderpartiet mener at det er et samfunn som bygger på rettferdighet med rike og like muligheter for alle, som er det mål vi skal styre etter. Et slikt samfunn vil ikke bare være

godt å bo i for den enkelte, men det vil også skape mindre konflikter, og det vil være tryggere for alle.

Vårt ansvar gjelder overfor hverandre, men også for de kommende generasjoner. Vår generasjon har tatt over det de gamle bygget opp. Vi må vise solidaritet også med de som en gang skal ta over, i slektsledd etter slektsledd. Ikke bare skal vi legge et trygt økonomisk grunnlag som sikrer velferden og som gjør at fremtidige generasjoner kan skape sitt eget grunnlag. Vårt forvalteransvar omfatter også miljøet og selve livsgrunnlaget. Vi må bruke uten å bruke opp. Som vi ikke må bruke en gård så hardt at skog og åker ødes, slik må vi verne om land og jord, luft og vann.

Derfor er det, som det har vært sagt, ingen grense for det antall generasjoner vi må ta hensyn til. Derfor er det så viktig at vi ser helheten. At vi ikke lar tilfeldige krefter råde, men selv tar tømmene. At vi setter rammer for handling og utvikler den bredere visjon som bærekraftig utvikling krever. At vi tenker både økonomi og miljø. Vi skal ikke velge mellom vekst eller vern, men skape en ny form for vekst, hvor økonomisk virksomhet spiller på lag med og ikke mot hva naturen i lengden kan tåle.

Velferdssamfunnets bærende ide er at velferden omfatter alle. Det er ingen som skal falle utenfor. Vi har ingen å miste i Norge, ingen skal være overflødig. Og velferdssamfunnet er noe mer enn offentlige ordninger. Velferdssamfunnet dreier seg også om at vi tar vare på hverandre; i familien, i naboskapet og i lokalsamfunnet og i foreningslivet. Mye kan gjøres fra Storting og regjering i Oslo, eller fra fylkestinget i Hordaland og kommunestyret på Voss, men ikke alt. Det må suppleres med det frivillige.

En sterk offentlig sektor er en forutsetning for det velferdssamfunnet vi har bygget opp i Norge. Men det må aldri bli slik at solidaritet alltid må uttrykkes over

skatteseddelen. Den solidaritet som uttrykkes fra menneske til menneske er også helt nødvendig.

I Norge, som i store deler av den vestlige verden, har vi i hele etterkrigstiden vært vant med økonomisk vekst år etter år. Vi har brukt denne veksten til å bygge landet og bedre velferden. Slik kan vi ikke uten videre regne med at det vil fortsette. Nå har den økonomiske framgangen lagt seg på et lavere leie. Fra 1950 til inn på 80-tallet lå den årlige veksten på rundt 4 prosent, mens vi de siste årene og i årene framover vil ligge på rundt bare halvparten av dette.

Lavere økonomisk vekst gjør at de oppgavene vi står foran blir enda mer krevende. Det finnes bare ett svar på hvordan vi skal mestre dem, og det er at trygghet for framtiden er det bare vi selv som kan skape. Og vi kan bare skape det i fellesskap.

Et slikt utgangspunkt - en slik forståelse - har vi i arbeiderbevegelsen alltid hatt. Det er menneskene selv som må skape sin egen framtid. Vi har skapt et samfunn som har gitt frihet og trygghet for de mange. Men vi kan ikke stoppe opp og si at nå har vi nådd dit vi vil - nå kan det være som det er. Velferdssamfunnet er ikke skapt en gang for alle - det vil alltid stilles overfor nye utfordringer og stilles på nye prøver. Vi må stadig justere og forandre for nye tider og nye muligheter.

Dessuten må vi huske at det vi har oppnådd av resultater og nye muligheter - f.eks. innenfor helsetjenestene - også fører til at vi stadig må legge listen høyere. Det velferdssamfunnet vi har i 1993 er et helt annet og mer utviklet enn det vi hadde i 1963. Og det velferdssamfunnet vi skal styre mot for år 2003 skal ha lagt nye alen til sin vekst i forhold til det vi har i dag.

Mange etterlyser solidariteten i dagens samfunn. Det hevdes at det var mer solidaritet før. Kanskje var det det, men da skal

vi være klar over at solidaritet før og soldiaritet i dag ikke nødvendigvis er det samme. Solidaritet i dag betyr vilje til å dele, også av goder vi selv har opparbeidet oss. Den største skillelinjen i dagens samfunn går mellom dem som har arbeid og de arbeidsledige.

Før var utgangspunktet et annet. I det fattige samfunnet dreide solidaritet seg om det undertrykte flertallet som solidarisererte seg med hverandre for å kreve sin rett. Det har flertallet i dag langt på vei oppnådd. I dagens velferdssamfunn dreier solidaritet seg i stor grad om at det er det store flertall som har det svært bra på de aller fleste måter, som må vise solidaritet med de få som faller utenfor. Derfor er kampen for å få ned ledigheten også en kamp for å ta vare på velferden og solidariteten i vårt samfunn. Kampen mot arbeidsledigheten stiller krav til det flertallet av oss som har arbeid om å vise solidaritet med det mindretallet som ikke har.

Nyere norsk historie er historien om en utvikling hvor vi alle har fått det bedre, år for år. Hver generasjon kunne se framtida i møte i trygghet for at de ville få det enda bedre enn sine foreldre. Som en trapp fører oss oppover, trinn for trinn, har utviklingen gitt oss større velstand, år for år. Slik er det ikke lenger. Nå er veien blitt brattere. Den økonomiske krisen vi har hatt - ikke bare i vårt land, men i nesten alle industriland de siste ti-femten årene har endret dette. Vi kan ikke lenger sette vår lit til at den økonomiske veksten skal løse alle dagens problemer.

Disse sterke endringene som jeg nå har nevnt med lavere økonomisk vekst og langt strengere krav til å ta vare på miljø og natur, gjør at det blir stilt nye og også vanskeligere krav til oss som skal styre samfunnet. Når vi skal skape noe nytt, kan vi ikke bare bygge oppå det gamle. Det nye må som regel komme i stedet for noe, ikke i tillegg.

I dagens samfunn kommer vi derfor ikke utenom at vi må omstille og omfordele, selv om det ofte er en smertefull prosess. Da er det viktig at belastningene er rettfærdig fordelt og at de som har aller mest også yter mest. Men de få som tjener svært mye, er ikke mange nok i vårt land til at de alene kan bære byrdene.

Sist fredag var jeg på Ledaal skole i Stavanger. Der spurte en jente meg i skolegården, hvorfor Norge betaler så mye utviklingshjelp - mye mer enn andre land - når det er mange gamle og syke som ikke får de muligheter de burde ha. Svaret på dette er at av de om lag 725 milliarder kroner vi vil skape av verdier i løpet av dette år, vil vi gi bort vel 7 milliarder kroner til de fattige i andre land, eller rundt en prosent. Da har vi 718 milliarder kroner eller 99 prosent igjen, som vi kan bruke her hjemme.

Det skulle stå dårlig til med oss om vi ikke skulle dele med dem som har absolutt minst. Det er faktisk i vår egen interesse, for det blir ikke en tryggere verden om vi sitter og ser på at sult og elendighet griper om seg. Da bør vi heller diskutere om det er ting vi i dag bruker penger til her hjemme som vi heller burde bruke på eldre og syke. Det er det som er den virkelige politiske debatten.

Som jeg sa: Den største utfordringen vi har i velferdspolitikken er å ta knekken på den altfor høye arbeidsledigheten. Det å gå uten arbeid er ikke bare alvorlig for den det gjelder, men det får også store virkninger på samfunnet. Et samfunn som må bruke betydelige summer til å betale trygd og sosiale omkostninger som ofte arbeidsledighet skaper, vil bli et samfunn som er i dårligere stand til å løse andre viktige oppgaver.

Slik kan vi ikke stelle oss. Derfor setter vi betydelige ressurser inn på å få ned arbeidsledigheten. Situasjonen på arbeidsmarkedet er fremdeles vanskelig. Derfor kommer vi om tre uker til å legge fram nye tiltak for å bedre

sysselsettingen.

Vi har kalt vår vei ut av uføret for Solidaritetsalternativet. Det betyr at for de fleste av oss vil det ikke være særlig rom for bedring i kjøpekraften. De fleste av oss må klare seg med den kjøpekraft vi har. Den veksten som kommer må i stedet brukes på å sette flere i arbeid. Problemet er ikke at vi har for mange offentlig ansatte, slik Høyre hevder, men at vi har for få i privat sektor. Derfor må vi sørge for at norske bedrifter kan produsere både bedre og billigere. Vi må kunne selge mer til andre, og samtidig stå sterkere på hjemmemarkedet. Hvis vi kan selge mer, produsere mer, da vil vi også kunne investere mer og sette flere hender i sving.

I tillegg til sysselsettingen er det våre unge og de eldste som må prioriteres i årene som kommer. Det er dette vi vil bruke veksten på i årene som kommer.

Arbeiderpartiets mål er at alle som ønsker det, skal få et barnehagetilbud i løpet av dette ti-året. Vi er godt på vei til å nå målet. I fjor ble det startet neste 20.000 nye barnehageplasser. Det tallet er 3 ganger større enn det årlige gjennomsnittet på 80-tallet.

Det er ikke meningen å tvinge alle barn i barnehage, slik Høyre hevder. Vi går inn for å bygge flere plasser, fordi det er behov for det - barn og foreldre trenger det. Hele sju av ti kvinner kombinerer i dag omsorg for barn under tre år med å være i jobb, og fire av disse har heltidsjobb. Kvinnene har valgt å kombinere omsorg og arbeid, og de fleste er nødt til det for å få endene til å møtes.

Derfor må vi legge forholdene til rette for å sikre tilbud om barnehageplass. Det gjør vi gjennom statlige bidrag, som sammen med det kommunene og foreldrene selv betaler, gir økonomisk grunnlag for å lage gode omsorgstilbud for barna den tiden foreldrene er i arbeid. Høyre har fremmet et forslag om

ikke å gi statlig bidrag til barnehagedrift, men i stedet gi pengene som kontanttilskudd til foreldrene. Forslaget kan høres besnærende ut - ingen sier nei til en enda større postanvisning med barnetrygd fra staten. Men resultatet blir jo at barnehagene blir så dyre, at den valgfriheten Høyre snakker om ikke blir reell for mange.

Fra høsten 1994 innfører vi en ny skolereform som gir all ungdom mellom 16 og 19 år rett til videre utdanning. Da passerer vi en ny milepæl i den lange utviklingen av norsk skolepolitikk. Kravene til økt kunnskap blir stadig større. Da er det viktig at vi ikke har et skolesystem som sorterer ut hvem som skal få videregående utdanning og hvem som ikke skal få det. Reformen vil bidra til at flere får utdanning samtidig som de skal få bedre utdanning.

En annen stor utfordring vi står overfor er å bedre tilbudene innenfor eldreomsorgen. Om syv år - ved årtusenskiftet - vil det være 190.000 nordmenn over 80 år. Det er 20 prosent flere enn i dag. Bare for å sikre dagens standard på eldreomsorgen vil dette kreve 5 ekstra milliarder kroner i året. Og vi vil bedre standarden - derfor vil beløpet øke enda mer. Og vi må bruke mer til pensjonsutbetalinger gjennom folketrygden. Ikke fordi vi blir flere pensjonister - det blir vi ikke før omlag år 2010, men fordi våre nye eldre opparbeider stadig større pensjonsrettigheter.

Derfor må vi planlegge våre budsjetter både sentralt og lokalt slik at vi kan bruke større ressurser på helsetilbudene og eldreomsorgen i årene som kommer.

Vi har et godt utgangspunkt. Vi har satset på et offentlig styrt helsevesen. Dette har sikret hele befolkningen, uavhengig av alder, kjønn, betalingsevne og bosted, god tilgang på helse- og omsorgstjenester. Aldri har så mange fått behandling på sykehus. Og aldri har så få med alvorlige lidelser ventet på behandling. Helse- og omsorgstjenestene i

kommunene gir et bedre og mer omfattende tilbud enn noen gang. Vi har et helsevesen som faglig sett fullt ut kan måle seg med de fleste andre lands, selv om vi ikke er blant de land som bruker den største andel av de samlede ressurser til helseformål.

Det er dette - det likeverdige tilbudet med høy kvalitet - vi vil ta vare på. Men skal vi klare det, må vi også fornye. I en verden med stadige forandringer kan vi ikke ta vare på de goder vi har bare ved å slå ring om alt slik det er. Da vil vi fort stagnere og utryggheten bre seg. Verken vi eller en skipsfører kan styre etter kjølvannet. Vi må rette blikket framover for å unngå at virkeligheten seinere innhenter oss på en brutal måte.

Naturen betyr mye for oss nordmenn. Derfor vet vi at vi må ta vare på den. Alle menneskers røtter stikker dypt i den naturen og i det landskapet der de er født. Vår kunst og vår diktning forteller om et folk i nært samspill med kreftene og inntrykkene omkring oss. Her på Voss har naturen vært raus. Vakrere ser vi sjelden.

Her i landet har vi store muligheter til å oppleve flott og uberørt natur. I Norge står almenhetens rett til å ferdes fritt sterkt. I friluftsansjonene, en av våre sterkeste folkebevegelser, gjør tusener og atter tusener en stor innsats. I år er det Friluftslivets År, og oppslutningen er bred og gledelig.

Vi skal bruke naturen, men ikke forbruke den. På Voss har dere vært flinke til å ta vare på naturen, men også til å bruke den. Det er derfor ikke tilfeldig at dere fostrer verdensstjerner både i alpint, langrenn og skiskyting, som gjør vossa-navnet kjent verden over.

Vi har et godt grunnlag for å føre vårt forvalteransvar videre. Men vi kan ikke opptre som om naturen var ubegrenset.

Vi må ta vare på den. Derfor har Regjeringen gjennomført en rekke tiltak for å verne uerstattelige verdier som vil komme oss selv og fremtidige generasjoner til gode.

Vi har fått oppslutning om en nasjonalparksplan som vil innebære at 20 % av landet vårt blir vernet. Dette er et stort løft for vernetanken.

Verneplanene omfatter også 320 vassdrag og sikrer dermed viktige deler av vassdragsnaturen i Norge. Selv om Vossavassdraget er blant det vakreste vi har, har vi mange andre verneverdige vassdrag her i landet.

Vi skal ta vare på industrien vår og utvikle den. Derfor vil vi fortsatt skånsomt bygge ut nye vassdrag. Men når vi har fått en slik unik natur i gave, har vi også et ansvar for å verne om den. Dessuten er det ikke slik at vern er det samme som å lukke døra for inntekter. Den livskvaliteten og de opplevelser menneskene kan hente i vernede områder vil helt sikkert stige i verdi. Norge er det sjette største land i Europa målt i areal, men vi er samtidig et land der det bor få mennesker. I forhold til andre europeere har vi god plass. Denne kombinasjonen gir store muligheter. Det åpner for økt opplevelsesturisme, jakt og fiskemuligheter som få andre land har maken til. Det åpner oss for naturens rungende stillhet, kraften i det vevre, inntrykk som ingen lettvint mediakultur noen gang kan erstatte.

Dette århundre, som lenge ble sett på som om det var mennesket som endelig ble herre over naturen, har gitt oss kunnskaper om at utviklingen på noen områder er gått for langt. Industri og tekniske fremskritt har satt naturen og livsgrunnlaget under press som aldri tidligere i menneskenes historie. Hvis vi ikke legger om kursen, risikerer vi å gjøre uopprettelige skader på selve grunnlaget for menneskenes liv.

I Norge er vi heldigere stillet enn i mange andre land. De

største utfordringer verdenssamfunnet står overfor det neste århundre vil være å skaffe nok vann, nok energi og å kontrollere befolkningsekspløsjonen. I Norge står vi godt rustet overfor disse enorme utfordringene. Vi har mer friskt og rent vann enn andre land, vi har en stabil befolkningsutvikling og vi har nok og ren energi.

Miljøvern står nå så sterkt i vår bevissthet at vi kan være optimister for fremtiden. En undersøkelse blant 10 000 13 - 16-åringer viser at det de unge legger aller størst vekt på, er vern av livsmiljøet. Det betyr at vi med større tillit kan samle oss i troen på at det kan gå framover. Troen på at fremtiden blir bedre en fortiden. Troen på at vi selv ikke er prisgitt usynlige krefter, men istand til å omsette vilje i handling. Ungdommens engasjement gir håp om at vi kan få oppslutning om radikale forandringer i måten vi bruker naturens gaver på.

På mange områder er vi kommet langt, og lengre enn vi har forpliktet oss til:

- Svovelutslippene er redusert med 60%.
- CO₂-utslippene har holdt seg uendret de siste 3 - 4 år.
- Blyinnholdet i lufta er sunket med 33 % på tre år.
- Utslippene av NO_x går nedover.
- Utslippene av miljøgifter fra industrien er sterkt redusert.
- Forbruket av ozon-nedbrytende KFK-gasser er redusert med 66% siden 1986.

Miljøverndepartementets budsjett - regnet i faste kroner - er så og si fordoblet siden Arbeiderpartiet tok over regjeringen i 1986. Vi har et større jordbruksareal enn noen gang. Vi står foran nye utfordringer i håndteringen av spesialavfall som skaper problemer i et vidstrakt land, men også her øyner vi løsninger gjennom nordisk samarbeid.

Men vårt livsmiljø er likevel uløselig knyttet til andre land.

90 % av den sure nedbør som har lagt norske fiskevann døde, som angriper jordsmonnet og vegetasjonen kommer fra andre land. Derfor kan vi ikke alene gjøre nok.

Da jeg var miljøvernminister i 70-årene, satte vi igang med å påvirke andre land til å innse at skadevirkningene av sur nedbør måtte stanses, og at vi trengte internasjonale avtaler. Det var en tung sak å få gjennomslag for. Det var tunge interesser som sto mot hverandre.

Men vi fikk gradvis gjennomslag, selv om det var tungt. Vi fikk en europeisk avtale om begrensning av utslipp, den første i sitt slag som gikk til roten av industrisamfunnets skadevirkninger. Sur nedbør fra andre europeiske land er et stort problem i hele Sør-Norge. I Nord-Norge er det katastrofalt forurensende nikkerverket på Kola som står for de virkelig alvorlige svovelutslippene. Bare fra verket i Nikkel slippes det ut 270 000 tonn svoveldioksyd hvert år. Det er fire ganger så mye som i Norge tilsammen.

Vi arbeider iherdig sammen med Finland og Sverige for å få russerne med på det såkalte Kolaprojektet om modernisering av verket og reduksjon av forurensningene med over 90 %. Dessverre har det hittil vist seg vanskelig å bli enige. Men det skal ikke stå på norsk vilje. Vi står fast på vårt tilbud om å bidra med 300 millioner kroner. Vi har god tro på at vi kan bli enige om en løsning i år.

Vi har også godt håp om at problemene med lagring og dumping av atomavfall kan bli bragt nærmere en løsning. Dette er et helt overordnet mål for oss og vi vil stå på overfor russerne så lenge det er nødvendig og så lenge det ikke er kommet til en tilfredsstillende løsning.

I løpet av 1980-årene vokste en ny erkjennelse frem i mange land. Miljøvern, som tidligere ble sett på som en sektor for seg, ble etterhvert forstått som en viktig del av menneskenes

bruk av ressurser samlet sett. Verdenskommisjonen for miljø og utvikling satte tingene inn i en ny sammenheng som omfattet forholdene mellom fattige og rike land og pekte på at forandringer er helt nødvendige.

Vårt ansvar for fremtidige generasjoner ble satt i sentrum, og vi formulerte budskapet om bærekraftig utvikling som betyr at vi må fordele godene bedre også mellom generasjonene.

Det er snart gått et år siden FN-konferanse i Rio om miljø og utvikling. Sett med norske øyne var det mye å glede seg over der nede, ikke minst at Norge ble kåret til det landet som gjorde den beste jobben. Og det ble nok en tankevekker for mange, for man fikk jo ofte det inntrykk at det stod sørgelig til når kritikkens bølger skyllet inn over oss her hjemme.

Men Rio viste også at verdens land ennå ikke er rede til det kraftttak som er nødvendig til tross for at virkeligheten er dramatisk nok. Daglig følger vi på TV-skjermen politiske kriser som de grove voldshandlinger i det tidligere Jugoslavia og oppløsningene i Somalia. Det vi ikke så ofte ser er den stille miljø- og utviklingskrisen. For hva skjer på en vanlig dag som for oss i Norge er preget av hverdagens gleder og sorger?

Jordas befolkning øker med 250 000. 100 arter blir utryddet. 140 000 nye kjøretøyer settes inn i trafikk, en milliard mennesker kjenner sulten gnage, to milliarder mennesker har ikke rent vann.

Utviklingslandene kom til Rio-konferansen med store forventninger. De ventet at landene i Nord skulle innfri de mange fagre ord som er falt om hjelp og bistand, hjelp til vekst og utryddelse av fattigdom, hjelp til å få del i vår teknologi, hjelp til selvhjelp.

De ble skuffet. Dersom alle vedtak som ble fattet i Rio skulle

bli satt ut i livet, ville dette krevet enorme midler, og de langt fleste vil komme fra utviklingslandene selv.

Hvis alle industriland hadde gitt like mye i hjelp til den tredje verden for miljø og utvikling som Norge, ja da hadde faktisk industrilandene oppfylt sin del av den globale dugnad.

Norge vil i 1993, som kanskje det eneste land i verden, gi mer enn 1% av bruttonasjonalinntekten som utviklingshjelp. Gjennomsnittet for de rike industrilandene er 0,35 prosent, altså 1/3 av hva Norge bidrar med. Selv i vanskelige økonomiske tider, som da oljeprisen falt dramatisk i 1986, og nå med stor arbeidsledighet, har vi maktet å opprettholde et slikt internasjonalt engasjement. Vår bistand har hovedvekt på fattigdom, barn, helse, utdanning og miljø. Vi må se på utviklingshjelpen som en del av Norges bidrag til fred i verden. Sammen med vårt FN-engasjement og våre fredsbevarende styrker er utviklingshjelpen, og den miljøbistand vi gir i tillegg til u-hjelpen, med på å skape en bærekraftig utvikling.

Nå arbeider vi med oppfølging av vedtakene fra Rio på et bredt felt. Vi skal utarbeide en norsk handlingsplan for å følge opp den globale klimakonvensjonen. Her har vi en norsk klimamålsetting som står fast. Det avgjørende vil bli hva andre land gjør for å beskytte klimaet siden Norge bare står for 0,2% av verdens utslipp av klimagasser. Men det betyr ikke at det er likegyldig hva Norge gjør. Skal vi være en pådriver i internasjonalt samarbeid, må vi holde vårt eget hus i orden. Og det gjør vi.

Faktisk måtte vi justere enkelte av våre avgiftstiltak noe nedover fordi vi hadde gått litt for fort fram. Vi kan ikke ensidig pålegge vårt næringsliv for store belastninger, hvis konkurrentene i utlandet får fordeler av det uten at de må gjøre noe særlig med sine utslipp. Også vi må ha folk i arbeid. Men selv etter disse justeringene ligger oljenasjonen

Norge i verdenstoppen, når det gjelder å beskutte bruken av olje.

Vi fører en politikk som gjør at vi kan se den unge generasjon i øynene. Vi må ha rot i det nære. Ta ansvar for oss selv og våre egne handlinger. Vi har rett til å bruke naturen, så langt, men ikke lengre enn fremtidige generasjoner vil si var rimelig.

Miljøet er et felles behov som ingen markedsmekanismer har noe helhetlig grep på. Derfor er styring så viktig.

Levedyktige lokalsamfunn er også en viktig verdi vi skal ta vare på i Norge. Det er i lokalmiljøet vi har det beste grunnlaget for å løse folks problemer. Det er her de sosiale nettverkene bygges opp. Det er her vi kan utløse folks frivillige engasjement. Det er her vi først og fremst kan skape trygghet i hverdagen - ved at vi tar vare på hverandre, og ved at de offentlige tjenestene bygger opp under dette.

Det er viktig at det skal bo folk i hele landet. Landbruket har vært bærebjelken for mye av vår spredte bosetting på bygdene. Det legger vi også opp til at det skal bli i framtiden. Men landbruket kan ikke sikre bosettingen alene. Vi må ved siden av ha et alsidig næringsgrunnlag som kan sikre arbeid og bosetting for den generasjonen som ikke driver gården. Et alsidig næringsgrunnlag er også nødvendig for at kvinnene ikke reiser ut av bygda.

Hensynet til miljøet er og har vært helt grunnleggende for utviklingen av landbruket de seinere år. Produksjonen må skje innenfor naturens tålegrense. Det vil fortsatt være nødvendig å sette i gang tiltak for å redusere forurensningene fra landbruket, og å utvikle mer miljøvennlige driftsformer selv om vi på dette området har lagt ned en betydelig innsats som verken næringen selv eller myndigheten behøver skamme seg over.

Vi har de seinere årene gradvis lagt om støtteordningene til landbruket, ved at en større andel gis som direkte støtte uavhengig av produksjonsvolum. En slik omlegging har bidratt til å få ned kostnadene i landbruket, samtidig som det er mer distrikts- og miljøvennlig og det stimulerer til å holde landbruksarealet i hevd.

Det er derfor ofte vanskelig å forstå den kritikk Senterpartiet og landbrukets organisasjoner retter mot Arbeiderpartiets landbrukspolitikk. Nettopp fordi vi mener at primærnæringene fortsatt skal være viktige og levedyktige distriktsnæringer, har det vært nødvendig å legge om virkemiddelbruken. Den kritikk vi har fått har derfor vært helt urimelig. Gunhild Øyangen vil få en sentral plass i norsk landbrukspolitisk historie.

Vi har ulemper i landbruksproduksjonen i Norge - ingen tvil om det. Men vi har sannelig også fordeler - med ren natur, lav befolkningstetthet, lite forurensing, kjølig klima og god plante- og dyrehelse. Vi har en jevnt over velutdannet befolkning og mange dyktige bønder som er vant til å se etter nye muligheter i sin næringsdrift. Og vi har en bred politisk enighet om at landbruket er mer enn ren vareproduksjon. Landbruket representerer kultur- og miljøverdier som de aller fleste ønsker å ta vare på.

*

Jeg har i dette foredraget lagt vekt på hvor mye vi har å ta vare på her i landet. Da er det noen som spør seg hvorfor vi på liv og død skal inn i EF. Jeg vil si et par ord om det til slutt.

Det er ikke slik at det bare er Norge som har noe spesielt å ta vare på. Hvert enkelt land, både de som er medlemmer av EF i dag, og de som ønsker å bli det, har spesielle verdier og

interesser som de vil ta vare på. Men det disse landene har til felles, er at de har kommet til den erkjennelse at det går ikke an å kunne ta vare på sine egne interesser bare ved å ha omgang og forpliktende samarbeid med seg selv. Vi er avhengig av hverandre. På samme måte som Voss er avhengig av Ulvik, Vaksdal, Kvam og Bergen, er Norge avhengig av Sverige, Danmark, Tyskland og Nederland. Vossinger og hardinger kan i blant ha forskjellige verdier og oppfatninger, ja, i blant kan de komme opp i diskusjoner så busta fyker, men de lar ikke være å samarbeide for det.

Slik må det også bli internasjonalt. I vår del av verden er EF det organet vi har for å kunne gjennomføre forpliktende samarbeid på tvers av landegrensene. Alt er ikke perfekt og fullkomment med EF. Men det er det instrument 12 demokratiske land i Europa i dag har, og det kan ikke bli verre hvis også våre naboland Sverige og Finland og også Østerrike blir medlemmer. I tillegg knytter landene i det tidligere Øst-Europa seg stadig nærmere EF, slik at EF i voksende grad blir en all-europeisk organisasjon.

Norge har sterke forbindelse med omverdenen. Vi har en åpen økonomi - vi kjøper og selger mye fra og til utlandet. Det gjør dere på Voss også. Dere er avhengig av at turistene kommer hit, Geitle har kjøttprodukter som uansett EF- eller EØS-tilknytning vil møte sterkere konkurranse også fra utlandet. Det samme vil Hordaland Mekaniske møte. Bedriftene og arbeidsplassene våre blir sterkere berørt av det som skjer utenfor landets grenser. Derfor er det viktig at vi blir med på å delta i styringen av det som skjer ute.

EF-saken er en vanskelig sak, og ser særlig ut til å være en vanskelig sak for oss nordmenn. Ordet union forbinder mange med en historie vi ikke vil tilbake til.

Men da må vi ha det klart for oss at unionstiden, var en tid da Norge var underlagt andre stater. Det er det jo slett ikke

snakk om nå. Tvert om er det snakk om samarbeid med stater som representerer samfunnssystemer som vi er nært beslektet med. Derfor ser mange mennesker ute i landene i Europa med litt forundring på vår debatt. For dem betyr EF - ikke en trussel eller fare - men et sterkere samarbeid for å få et bedre samfunn som også kan trygge freden og sikkerheten .

Vår EF-søknad en naturlig del av den utenrikspolitiske kurs vi har fulgt gjennom mange år ved å søke internasjonalt samarbeid for å ta vare på våre interesser, og på den annen side å kunne være med å påvirke andre til å få den internasjonale utvikling inn på et bedre spor. Hadde det ikke vært nettopp slik, så ville Norges plass i det nye Europa aldri ha kommet på dagsorden. Vi har faktisk tro på det vi er og står for her i landet. Vi tror vi har noe å bidra med i diskusjonene og utformingen av vår framtid. Vi tror at fremtiden kan bli bedre om vi får være med på å styre den.